

CUPRINS

CAPITOLUL I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE

PRIVIND DREPTUL PENAL	1
<i>Secțiunea 1. Dreptul penal ca ramură de drept</i>	3
<i>Secțiunea a 2-a. Știința dreptului penal</i>	25
<i>Secțiunea a 3-a. Principalele școli și curente de politică penală</i>	27
<i>Secțiunea a 4-a. Principiile fundamentale ale dreptului penal</i>	44
<i>Secțiunea a 5-a. Izvoarele dreptului penal</i>	56
<i>Secțiunea a 6-a. Raporturile juridice penale</i>	66

CAPITOLUL II. APLICAREA LEGII PENALE ÎN TIMP

ȘI ÎN SPAȚIU	73
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind interpretarea și aplicarea legii penale</i>	75
<i>Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în timp</i>	95
<i>Secțiunea a 3-a. Aplicarea legii penale în spațiu</i>	124

CAPITOLUL III. INFRAȚIUNEA. TRĂSĂTURI ȘI CONȚINUT

<i>Secțiunea 1. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii</i>	159
<i>Secțiunea a 2-a. Conținutul infracțiunii</i>	172

CAPITOLUL IV. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ CARACTERUL

PENAL AL FAPTEI	227
<i>Secțiunea 1. Considerații introductive</i>	228
<i>Secțiunea a 2-a. Înlăturarea caracterului penal al faptei prin lipsa prevederii în legea penală</i>	235
<i>Secțiunea a 3-a. Cauzele justificative</i>	237
<i>Secțiunea a 4-a. Cauzele de neimputabilitate</i>	260

CAPITOLUL V. PEDEPSELE

<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind pedepsele</i>	289
<i>Secțiunea a 2-a. Pedepsele aplicabile persoanei fizice</i>	298
<i>Secțiunea a 3-a. Pedepsele aplicabile persoanei juridice</i>	320

CAPITOLUL VI. MĂSURILE DE SIGURANȚĂ	325
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind măsurile de siguranță</i>	326
<i>Secțiunea a 2-a. Măsurile de siguranță cu caracter medical</i>	329
<i>Secțiunea a 3-a. Măsurile de siguranță restrictive de drepturi</i>	337
CAPITOLUL VII. FORMELE INFRAȚIUNII	369
<i>Secțiunea 1. Caracterizare generală</i>	370
<i>Secțiunea a 2-a. Actele preparatorii</i>	378
<i>Secțiunea a 3-a. Tentativa</i>	387
<i>Secțiunea a 4-a. Formele infracțiunii consumate</i>	417
CAPITOLUL VIII. FORMELE UNITĂȚII INFRAȚIONALE	421
<i>Secțiunea 1. Caracterizare generală a unității de infracțiune</i>	422
<i>Secțiunea a 2-a. Unitatea naturală și unitatea legală de infracțiune</i>	426
CAPITOLUL IX. PLURALITATEA DE INFRAȚIUNI	453
<i>Secțiunea 1. Formele pluralității de infracțiuni</i>	454
<i>Secțiunea a 2-a. Concursul de infracțiuni</i>	457
<i>Secțiunea a 3-a. Recidiva</i>	473
<i>Secțiunea a 4-a. Pluralitatea intermediară</i>	490
<i>Secțiunea a 5-a. Tratamentul sancționator al pluralității în cazuri speciale</i>	492
CAPITOLUL X. PLURALITATEA DE INFRACTORI	497
<i>Secțiunea 1. Formele pluralității de infractori</i>	498
<i>Secțiunea a 2-a. Participația penală</i>	506
CAPITOLUL XI. INDIVIDUALIZAREA SANȚIUNILOR	539
<i>Secțiunea 1. Individualizarea</i>	540
<i>Secțiunea a 2-a. Individualizarea aplicării și executării pedepsei</i>	555
<i>Secțiunea a 3-a. Cauze care înlătură executarea</i>	593
<i>Secțiunea a 4-a. Înlăturarea consecințelor condamnării</i>	602
CAPITOLUL XII. RĂSPUNDEREA PENALĂ	609
<i>Secțiunea 1. Răspunderea penală a persoanei fizice</i>	611
<i>Secțiunea a 2-a. Răspunderea penală a persoanei juridice</i>	615
<i>Secțiunea a 3-a. Răspunderea penală a minorilor</i>	623
<i>Secțiunea a 4-a. Cauzele care înlătură răspunderea penală</i>	639

- după cauza care a determinat adoptarea legilor, legile pot fi *legi penale ordinare sau obișnuite*, care sunt adoptate în situații normale de evoluție a societății, și *legi penale extraordinare sau excepționale*, adoptate în situații de excepție, determinate de apărarea corespunzătoare a valorilor sociale (calamități naturale, stare de război)^[1]. Interesul clasificării constă în aceea că legile excepționale derogă de la legile ordinare.

§2. Normele de drept penal

89. Noțiune. Normele de drept penal sunt o specie de norme de drept având un specific determinat de particularitatea reglementării relațiilor de apărare socială. Dispoziția normei rezultă din însăși incriminarea faptei și constă în interzicerea unei acțiuni sau inacțiuni. Sancțiunea constă în pedeapsa ce urmează să fie aplicată ca urmare a nerespectării dispoziției.

Dispoziția normei de drept penal, regula de conduită (perceptul) nu ar putea fi exprimată altfel decât prin prevederea acțiunii sau inacțiunii interzise. Săvârșirea faptei interzise reprezintă încălcarea dispoziției. Prin lege penală se înțelege o normă de drept substanțial sau material cu un conținut normativ propriu-zis, adică o normă care stabilește conduite, fapte, acțiuni ale subiecților într-un raport juridic, în timp ce prin expresia referitoare la dreptul procesual ori procedural se exprimă categoria normelor juridice care cuprind în conținutul lor proceduri, modalități sau mijloace prin care se aplică normele dreptului substanțial^[2].

90. Clasificarea normelor penale. Normele penale se clasifică în raport de mai multe criterii:

- după criteriul conținutului și sferei de incidență, sunt *norme penale generale* și *norme penale speciale*. Normele penale generale sunt cele care prevăd condițiile în care se nasc, se modifică ori se sting raporturile juridice penale. Normele penale speciale sunt cele care prevăd condițiile în care o faptă constituie infracțiune și pedeapsa ce se aplică. Clasificarea este importantă, deoarece normele speciale pot deroga de la normele generale;

- după criteriul cuprinderii dispoziției și sancțiunii în cadrul aceleiași norme, se face distincție între *norme penale unitare* și *norme penale divizate*. Normele penale unitare cuprind în conținutul lor atât dispoziția, cât și sancțiunea. Normele

^[1] C. MITRACHE, CR. MITRACHE, *op. cit.*, p. 67-69.

^[2] C.C.R., dec. nr. 78/2014 (M. Of. nr. 273 din 14 aprilie 2014).

penale divizate sunt norme incomplete, al căror precept este formulat generic sau care împrumută elemente ale dispoziției ori sancțiunii din alte norme;

a) *normele în alb* sunt norme care conțin o incriminare-cadru, al cărei precept este formulat generic, urmând a se concretiza grație prevederilor altui act normativ^[1]. De exemplu, art. 348 CP incriminează exercitarea fără drept a unei profesii sau activități pentru care legea cere autorizație ori exercitarea acestora în alte condiții decât cele legale, dacă legea specială prevede că săvârșirea unor astfel de fapte se sancționează potrivit legii penale. Norma conține o dispoziție generică și nu poate fi aplicată independent, deoarece nu precizează care sunt profesiile vizate. În consecință, norma devine incidentă doar atunci când printr-o lege specială sunt prevăzute condiții de exercitare a unei profesii, condiții încălcate de inculpat. Sunt asemenea legi Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată^[2], Legea nr. 184/2001 privind organizarea și exercitarea profesiei de arhitect, republicată^[3], Legea nr. 460/2003 privind exercitarea profesiunilor de biochimist, biolog și chimist, înființarea, organizarea și funcționarea Ordinului Biochimistilor, Biologilor și Chimistilor din România^[4]. În aplicarea acestui articol, dacă exercițiul profesiei este condiționat de o diplomă, au acces la acea profesie și cei care au studiat în alt stat membru decât cel pe teritoriul căruia își exercită profesia^[5]. Aceste interpretări sunt obligatorii pentru soluționarea raportului juridic penal de conflict, atunci când se verifică dacă a fost încălcată dispoziția normei, respectiv dacă modul de exercitare a profesiei potrivit legii române nu constituie o restrângere discriminatorie contrară dreptului Uniunii Europene;

b) *norme divizate*. În cazul normelor incomplete (situația în care o normă penală face trimitere la o altă normă determinată, de la care împrumută unul sau mai multe elemente), modificarea normei completatoare atrage și modificarea normei incomplete. Dar, în cazul abrogării normei completatoare, norma incompletă va păstra elementele preluate de la aceasta, inclusiv limitele de pedeapsă, în forma existentă la data abrogării, afară de cazul în care legea dispune altfel (art. 5 din Legea nr. 187/2012). De exemplu, art. 7 din Legea nr. 187/2012 prevede că, ori de câte ori o normă în vigoare face trimitere la una sau mai multe infracțiuni prevăzute de Codul penal anterior sau de o lege

[1] FL. STRETEANU, *op. cit.*, vol. I, p. 139.

[2] M. Of. nr. 440 din 24 mai 2018.

[3] M. Of. nr. 470 din 26 iunie 2014.

[4] M. Of. nr. 836 din 25 noiembrie 2003.

[5] C.E.J., cauza 136/78, *Auer*, hot. din 7 februarie 1979, cauza 271/82, *Auer*, hot. din 22 septembrie 1983, curia.europa.eu.

specială modificată prin dispozițiile prezentei legi, trimiterea se consideră făcută la infracțiunea sau infracțiunile prevăzute de legea nouă, având aceleași elemente constitutive.

§3. Interpretarea legii penale

91. Considerații generale. Interpretarea legii penale este operațiunea logico-rațională realizată cu ocazia aplicării normei de drept și are drept scop aflarea voinței exprimate de legiuitor în norme. Interpretarea este necesară, deoarece:

- în vederea incriminării, legiuitorul se bazează pe abstractizare și generalizare, astfel încât normele au în vedere situații generice, ele trebuind să fie aplicate unor cazuri concrete;
- textele de lege folosesc termeni sau expresii cu înțelesuri multiple și trebuie verificat dacă în cazul concret acestea au aplicabilitate;
- înțelesul normei trebuie adaptat Constituției, precum și regulilor de drept ce guvernează spațiul juridic european.

Interpretarea legilor nu este un proces rigid. Cel care interpretează legea dispune de o marjă de apreciere care îi permite să adopte unul sau altul dintre sensurile actului normativ și să își aleagă argumentele pentru susținerea punctului de vedere. Astfel participă la crearea dreptului. Libertatea interpretării este însă limitată, trebuind să se integreze în ordinea juridică și să țină seama de acquis-ul de doctrină și jurisprudență în domeniul interpretării. Jurisprudența însăși trebuie să fie, de asemenea, previzibilă. Interdicția aplicării legii prin analogie pentru instanțele de judecată este complementară obligației legiuitorului de a descrie conduita incriminată într-o manieră precisă^[1].

92. Interpretarea oficială și interpretarea neoficială. După organul sau persoana care face interpretarea, aceasta poate fi *interpretare oficială* (făcută de un organ sau subiect oficial) *autentică* sau *legală* ori *interpretare neoficială*.

Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, definește în art. 69 interpretarea legală. Intervențiile legislative pentru clarificarea sensului unor norme legale se realizează printr-un act normativ interpretativ de același nivel cu actul vizat, prin dispoziții interpretative cuprinse într-un nou act normativ sau prin modificarea dispoziției al cărei sens trebuie clarificat. Interpretarea legală poate

^[1] L.V. LEFTERACHE, în *Codul penal comentat*, p. 5.

confirma sau, după caz, infirma ori modifica interpretările judiciare, arbitrale sau administrative, adoptate până la acea dată, *cu respectarea drepturilor câștigate*.

Interpretarea oficială autentică sau legală provine de la legiuitor. Interpretarea autentică poate fi contextuală, făcută cu prilejul adoptării legii, sau posterioară, printr-o lege interpretativă. De exemplu, Codul penal explică înțelesul unor termeni (pedeapsă prevăzută de lege, arme, funcționar public) în ultimul titlu al Părții generale.

Interpretarea oficială de caz aparține organului judiciar competent.

„Referitor la existența infracțiunii de contrafacere a mărcii, invocată de partea vătămată, prin vânzarea fără drept a unor produse cosmetice de parfumerie, chestiunea prealabilă a importurilor paralele, respectiv a protecției mărcii se judecă de către instanța penală potrivit regulilor și mijloacelor de probă din dreptul comunitar. Investit cu o plângere contra ordonanței parchetului de scoatere de sub urmărire penală a învinuitului, într-o cauză având ca obiect încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală, judecătorul ar fi trebuit să analizeze susținerile părților din perspectiva jurisprudenței Curții de Justiție în acest domeniu. În interpretarea funcției mărcii, Curtea de Justiție a accentuat rolul mărcilor comerciale ca o indicație a originii produselor îngăduind consumatorului, fără nicio posibilitate de confuzie, să deosebească produsul marcat de produse de origini diferite. Această garanție a originii include asigurarea că produsul nu a fost supus interferenței unei părți, fără autorizația proprietarului mărcii (Parfums Christian Dior SV c. Evora BV)”^[1].

Interpretarea neoficială sau doctrinară aparține celor care studiază dreptul și se regăsește în studiile, articolele, cărțile publicate.

După forța obligatorie a interpretării, aceasta poate fi *cu forță obligatorie* sau *fără forță obligatorie*.

Interpretarea obligatorie apare în cazul interpretării oficiale, dar și în cazul deciziilor Curții Constituționale ori în cazul deciziilor date în unificarea practicii judiciare de către Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept al Înaltei Curți de Casație și Justiție sau al deciziilor date în soluționarea recursului în interesul legii.

„Funcția de decizie încredințată instanțelor servește tocmai înlăturării îndoielilor ce ar putea rămâne în ceea ce privește interpretarea normelor, ținându-se cont

^[1] L. LEFTERACHE, *Notă* la C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1268/2008, în C.J. nr. 10/2008, p. 36-38.

de evoluția practicii cotidiene, cu condiția ca rezultatul să fie concordant cu substanța infracțiunii și rezonabil de previzibil”^[1].

Interpretarea fără forță obligatorie intervine în cazul interpretării neoficiale. De exemplu, în cazul sesizării Curții Constituționale cu o excepție, instanța de judecată în fața căreia a fost invocată neconstituționalitatea trebuie să își expună propriul punct de vedere cu privire la problema de drept. Soluția propusă de către instanța care investește Curtea Constituțională, ca și opiniile trimise de Avocatul Poporului cu privire la problema de drept nu sunt obligatorii pentru instanța de contencios constituțional, care face propria evaluare a constituționalității textului criticat. Cu toate acestea, Curtea Constituțională nu ar putea refuza să soluționeze o excepție cu care a fost sesizată, atunci când instanța de judecată a apreciat că părțile au justificat un interes procesual.

„Interesul trebuie să stea la baza oricărei cereri în justiție, chiar dacă el nu se corelează cu un drept subiectiv, și trebuie justificat de partea care a formulat o cerere, cererea de declarare a unui text de lege ca fiind neconstituțional nefăcând excepție.

O cerere de declarare a unui text de lege ca neconstituțional bazată pe un interes trecut sau eventual ori pe salvagardarea legii în general nu îndeplinește cerința prevăzută de art. 29 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, privind existența unei legături cu soluționarea cauzei. Excepția de neconstituționalitate are în vedere, întotdeauna, un interes al părții care o invocă, ce constă în aceea că în cauza dedusă judecății îi pot fi vătămate drepturile prin aplicarea unui text de lege ce contravine Constituției”^[2].

93. Interpretarea literală sau gramaticală presupune identificarea înțelesului normei de drept penal cu ajutorul cuvintelor prin care a fost exprimată.

Pentru a afla sensul cuvintelor, se analizează textul din punct de vedere etimologic sau se analizează textul normei din punct de vedere sintactico-stilistic:

- în analiza sintactică a textului, substantivele sunt analizate împreună cu atributele, iar verbele sunt analizate împreună cu complementele lor;
- singularul presupune pluralul și invers (martor, martori);
- masculinul presupune și femininul și invers (minor, minoră, funcționar, funcționară, martor, martoră).

^[1] C.E.D.O., cauza *Dragotoniu și Militaru-Pidhorni c. României*, citată anterior, §37.

^[2] L. LEFTERACHE, *Condiția interesului în cazul cererii de trimitere a cauzei la Curtea Constituțională, în vederea examinării constituționalității unui text de lege într-o cauză pendinte pe rolul instanțelor de judecată*, în C.J. nr. 9/2008, p. 62-66.

„Problema de drept supusă analizei a fost determinată de intrarea în vigoare a noului Cod penal, care prevede că regimul sancționator al minorilor cuprinde exclusiv măsuri educative, spre deosebire de Codul penal din 1969, care stabilea în cazul acestor inculpați un regim sancționator mixt, compus din măsuri educative și pedepse, inclusiv închisoare.

Analizând dispozițiile art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, în forma în vigoare în perioada activității Codului penal din 1969, se constată că acestea au vizat exclusiv persoanele condamnate definitiv la pedeapsa închisorii, indiferent că era vorba despre inculpați majori sau minori. Cu alte cuvinte, voința legiuitorului a fost ab initio aceea de a-i exclude de la aplicarea acesteia pe inculpații minori sancționați cu măsuri educative, situația rămânând neschimbată și după intrarea în vigoare a noului Cod penal, fapt care rezultă din modificările limitate pe care legiuitorul a înțeles să le opereze în ceea ce privește legea analizată.

În acest context, nu se poate susține că problema de drept ce a condus la o jurisprudență neunitară ar rezulta dintr-o necorelare a dispozițiilor Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare cu prevederile actualului Cod penal, căci este de observat că legea sus-menționată a fost modificată în mod expres atât prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, cât și prin Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, tocmai pentru a fi pusă în acord cu dispozițiile noilor coduri în materie penală.

Mai mult, așa cum se poate observa, legiuitorul a operat modificări explicite în ce privește conținutul art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, neputându-se susține așadar că, prin nereglementarea situației inculpaților minori care, potrivit noului Cod penal, nu pot fi sancționați decât prin aplicarea unei măsuri educative, ar fi vorba despre o scăpare a legiuitorului.

În aceste condiții, prelevarea probelor biologice de la minorii față de care, în urma constatării vinovăției, s-au luat măsuri educative nu este o măsură prevăzută de lege și nu poate fi dispusă de instanța de judecată”^[1].

94. Interpretarea rațională sau logică constă în folosirea raționamentelor logice pentru a afla voința legiuitorului (*ratio legis*).

Raționamentele folosite pot fi:

- *a fortiori* – cu atât mai mult;

^[1] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 5/2016, §7.3 (M. Of. nr. 493 din 1 iulie 2016).

„Ținând cont de această jurisprudență, Curtea constată că, a fortiori, în situația magistraților, al căror statut este consacrat la nivel constituțional în art. 125 („Statutul judecătorilor”) și în art. 132 („Statutul procurorilor”), elementele esențiale referitoare la încheierea, executarea, modificarea, suspendarea și încetarea raportului juridic de muncă al acestora trebuie reglementate prin lege, iar nu printr-un act cu forță inferioară acesteia. Astfel, atât condițiile detașării, cât și condițiile încetării acesteia trebuie prevăzute expres în statutul judecătorilor și procurorilor, și anume în Legea nr. 303/2004”^[1].

● **a minori ad majus** – dacă legea penală interzice mai puțin, va interzice și mai mult;

„Din economia dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 rezultă că legiuitorul a conferit calitatea de subiect de drept implicat în raporturile juridice, respectiv de titular al ansamblului de drepturi și obligații instituite în desfășurarea activităților economice întreprinzătorului persoană fizică, și nu întreprinderii individuale care este o entitate fără personalitate juridică. (...) Această concluzie rezultă și din considerentele Deciziei nr. 1/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, (...) relevând că «întreaga construcție normativă existentă în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 44/2008 este centrată pe ideea recunoașterii întreprinzătorului ca unic subiect de drept implicat în raporturile juridice pe care le disciplinează. (...) În acest context normativ rezultă că întreprinderea individuală constituie o formă de activitate economică organizată în condițiile legii de persoana fizică titulară, iar nu o entitate de sine stătătoare, capabilă a dobândi drepturi și obligații proprii în condițiile prevăzute de art. 188 din Codul civil» (a minori ad majus – n.n.). Prin urmare, legiuitorul nu a conferit întreprinderii individuale calitatea de subiect de drept distinct de întreprinzătorul titular al întreprinderii individuale (...). Pe cale de consecință, neexistând o separare între întreprinderea individuală și întreprinzătorul titular al acesteia, în condițiile în care, așa cum s-a arătat anterior, acesta din urmă este subiectul de drept angajat în relațiile cu terții, investind întreprinderea individuală cu exercitarea unui serviciu de interes public, autoritățile publice investesc însuși întreprinzătorul cu exercitarea acestui serviciu”^[2].

● **a majori ad minus** – dacă legea permite mai mult, ea permite și mai puțin;

„Cu privire la critica de neconstituționalitate raportată la prevederile art. 117 alin. (2) coroborat cu art. 1 alin. (3) din Constituție, președintele Camerei

^[1] C.C.R., dec. nr. 558/2017, §23 (M. Of. nr. 835 din 21 septembrie 2017).

^[2] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 13/HP/2020 (M. Of. nr. 721 din 11 august 2020).

Deputaților susține că, într-o interpretare a majori ad minus (cine poate mai mult poate și mai puțin), dacă organele de specialitate din subordinea Guvernului și a ministerelor pot fi înființate prin acte ale puterii executive, acestea pot fi înființate și prin acte ale puterii legislative, atât timp cât legea nu interzice în mod expres acest lucru. În susținerea acestei interpretări a art. 117 alin. (2) din Constituție poate fi adus și argumentul a fortiori. Dacă Guvernul și ministerele pot înființa organe de specialitate, în subordinea lor, cu atât mai mult Parlamentul, unica autoritate legislative a țării, poate înființa prin lege astfel de organe. Mai mult, înființarea autorităților centrale de specialitate din subordinea Guvernului sau a ministerelor este și de domeniul legii, întrucât capacitatea executivului de a le înființa este condiționată de recunoașterea prin lege a acestei competențe și de avizul Curții de Conturi. Obținerea avizului Curții de Conturi reprezintă condiție pentru înființarea organelor de specialitate din subordinea Guvernului și a ministerelor numai în situația în care acestea sunt înființate de Guvern sau de ministere, deoarece Legea fundamentală sau alte acte normative nu prevăd această condiție și pentru situația în care astfel de organe sunt înființate de Parlament prin lege”^[1].

● **per a contrario** – dacă o dispoziție cu caracter penal interzice sau sancționează o faptă numai în anumite condiții, ea nu se referă și la alte situații de fapt, incidența normei este exclusă pentru situațiile neprevăzute de aceasta;

„(...) egalitatea în fața legii și a autorităților publice, consacrată cu titlul de principiu de art. 16 alin. (1) din Constituție, își găsește aplicare doar atunci când părțile se găsesc în situații identice sau egale, care impun și justifică același tratament juridic și deci instituirea aceluiași regim juridic. Per a contrario, când acestea se află în situații diferite, regimul juridic aplicabil fiecăreia nu poate fi decât diferit, soluție legislativă care nu contravine, ci, dimpotrivă, decurge logic din chiar principiul enunțat”^[2].

● **reductio ad absurdum** – orice altă interpretare decât cea propusă ar duce la consecințe contrare legii;

„Este în afara oricărui argument juridic rațional și rezonabil ca o persoană care posedă permis de conducere, acordat pentru altă categorie decât tractoarele agricole sau forestiere, și care conduce un asemenea vehicul pe drumurile publice să poată avea calitatea de subiect activ al infracțiunii prevăzute de art. 335 alin. (2) din Codul penal, în timp ce o persoană care nu deține deloc permis de conducere și care conduce pe drumurile publice un tractor agricol sau forestier

^[1] C.C.R., dec. nr. 331/2019 (M. Of. nr. 493 din 18 iunie 2019).

^[2] C.C.R., dec. nr. 875/2020 (M. Of. nr. 87 din 21 ianuarie 2021).

să nu fie sancționată penal. Nimic nu justifică apariția unei diferențieri între cele două categorii și aplicarea unui tratament privilegiat în cazul persoanelor care nu dețin permis de conducere. Tocmai de aceea, soluția pentru îndepărtarea stării de neconstituționalitate rezultate din aplicarea unui tratament juridic distinct între cele două categorii nu poate fi decât constatarea existenței unei inegalități, contrară prevederilor art. 16 alin. (1) din Constituție”^[1].

● *a pari; ubi eadem ratio, ibi idem jus* – pentru situații identice trebuie să existe aceeași soluție juridică.

„Criteriul obiectiv în baza căruia se acordă beneficiul grațierii colective poate fi determinat numai de săvârșirea faptei penale până la data intrării în vigoare a actului normativ de grațiere ori până la o altă dată anterioară, stabilită de lege, cum ar fi data inițierii proiectului de lege. Această concluzie se impune și din aplicarea principiului activității legii penale, atât incriminarea, cât și aplicarea pedepsei fiind determinate de momentul comiterii infracțiunii (raționament a pari – n.n.).

(...) actele normative de grațiere reflectă voința constant exprimată de legiuitor de-a lungul timpului, în sensul că de grațiere trebuie să beneficieze cei care au comis fapte penale anterior publicării legii, indiferent de momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare (raționament a pari – n.n.).

De asemenea, în Proiectul de lege privind grațierea unor pedepse, înaintat de Guvern, care a fost adoptat de Parlament sub forma Legii nr. 543/2002, se prevedea că măsura grațierii se va aplica pedepselor stabilite pentru infracțiuni săvârșite până la o anumită dată, nefăcându-se mențiune despre data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare (raționament a fortiori – n.n.).

De principiu, dacă o lege de grațiere intră în vigoare anterior rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, grațierea își produce efectele de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești. Aceasta este, de altfel, și soluția consacrată de legiuitorul român în legea-cadru privind grațierea și procedura grațierii.

Având în vedere toate considerentele expuse, Curtea constată că referirea la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de condamnare, prevăzută în textul criticat, creează premisele unei discriminări între persoane care, deși se găsesc în situații obiectiv identice, beneficiază de un tratament juridic diferit, ceea ce contravine prevederilor art. 16 alin. (1) din Constituție”^[2].

95. Interpretarea istorică presupune identificarea înțelesului norme penale prin studierea condițiilor de ordin politic, economic, social, juridic în care a

^[1] C.C.R., dec. nr. 224/2017, §38 (M. Of. nr. 427 din 9 iunie 2017).

^[2] C.C.R., dec. nr. 86/2003, citată anterior; în același sens, C.C.R., dec. nr. 89/2003 (M. Of. nr. 200 din 27 martie 2003).

fost adoptată legea, de exemplu, analiza sferei unei noțiuni (funcționar sau salariat al unei unități de stat) în contextul înțelesului acesteia la data adoptării legii respective (Codul penal din 1969), pentru a stabili dacă legea se aplică unei anumite categorii de subiecți activi.

Infracțiunea de luare de mită presupune că autorul ar avea calitatea de funcționar public sau de funcționar ori salariat al unei societăți de stat (forma în vigoare a legii la data soluționării acestei cauze – n.n.), în timp ce persoanele acuzate erau angajați ai unei bănci private.

În opinia Curții, chestiunea ce i-a fost supusă atenției face trimitere la principiile generale de drept, în special de drept penal. Ca o consecință a principiului legalității condamnărilor, dispozițiile de drept penal sunt de strictă interpretare. Curtea a constatat că, în speță, Guvernul nu a fost în măsură să prezinte deciziile instanțelor interne, indiferent dacă era vorba despre Curtea Supremă de Justiție sau despre instanțele de fond, stabilind că, înainte de hotărârea pronunțată în cauză, a considerat explicit că faptele de luare de mită ale salariaților societăților comerciale cu capital privat constituiau infracțiune^[1]. Astfel, legea a fost aplicată extensiv față de aceștia. Cel puțin din cauza lipsei unei interpretări jurisprudențiale accesibile și evident previzibile, cerințele art. 7 din Convenție nu ar putea fi privite drept respectate în privința acuzatului.

Și pe baza titlaturii înseși a art. 145 CP (care definea noțiunea de „obștesc” în Codul penal anterior în vigoare la data judecării cauzei – n.n.) și a faptului că, în momentul intrării în vigoare a Codului penal, și anume la 1 ianuarie 1969, nu existau decât organizații de stat sau colective, Curtea a tras concluzia că, în privința Codului penal în vigoare la vremea faptelor, nu puteau fi judecate drept acte de corupție decât acțiunile persoanelor care îndeplineau funcții într-o instituție publică, și nu într-o societate comercială privată.

În aceste condiții, Curtea a considerat că în speță a fost încălcat art. 7 parag. 1 din Convenție^[2].

96. Interpretarea sistematică este o variantă a metodei raționale sau logice și constă în identificarea voinței exprimate în normă pornind de la corelația normei cu alte norme din aceeași lege sau alte acte normative din cadrul sistemului de drept.

De exemplu, într-o decizie pronunțată în interesul legii, Înalta Curte a reținut următoarele: „Unicul argument invocat care exclude reținerea unui concurs real între infracțiunea de profanare de cadavre sau morminte și cea de omor îl reprezintă faptul că subiectul nu are ca scop alterarea sentimentului de

^[1] C.E.D.O., cauza *Pessino c. Franței*, citată anterior, §34.

^[2] C.E.D.O., cauza *Dragotoniș și Militaru-Pidhorni c. României*, citată anterior.

pietate, ci ascunderea omorului. Opțiunea în stabilirea încadrării juridice a unei asemenea situații de fapt (ca infracțiune unică sau pluralitate infracțională) în raport de scopul cu care acționează autorul nu este corectă, deoarece, în ceea ce privește infracțiunea de profanare de cadavre sau morminte, legea nu prevede un scop care să vizeze valoarea socială protejată. În acest context, existența infracțiunii de profanare de morminte nu este subsumată niciunui scop. Dacă însă există un scop ori un mobil, acestea vor fi valorificate numai în procesul de individualizare a pedepsei (de pildă, va fi mai periculoasă și va necesita o sancțiune mai severă fapta de profanare care a fost săvârșită tocmai urmărindu-se și dorindu-se ultragiarea sentimentului de pietate, decât fapta de profanare săvârșită cu prevederea rezultatului ultragiant, dar fără a se dori un asemenea rezultat, care a fost numai acceptat).

Dacă existența infracțiunii de profanare ar fi fost subsumată unui scop (finalitate urmărită prin săvârșirea faptei ce constituie elementul material al infracțiunii, obiectivul propus și reprezentat de autor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale), acesta ar fi trebuit să apară ca o cerință esențială atașată elementului subiectiv. (...) În concluzie, în ipoteza faptică în discuție există un concurs real cu conexitate consecvențională între infracțiunile de profanare și omor”^[1].

97. Interpretarea legii prin analogie constă în identificarea înțelesului unei norme penale cu ajutorul alteia care prevede un caz asemănător și care este mai clară. De exemplu, art. 7 din Legea nr. 187/2012: „Ori de câte ori o normă în vigoare face trimitere la una sau mai multe infracțiuni prevăzute de Codul penal din 1969 sau de o lege specială modificată prin dispozițiile prezentei legi, trimiterea se consideră făcută la infracțiunea sau infracțiunile prevăzute de legea nouă, având aceleași elemente constitutive”.

Deși dreptul intern califică anularea permisului de conducere drept o măsură administrativă, ea îmbracă, prin gradul său de gravitate, un caracter punitiv și descurajant și se aseamănă, așadar, cu o pedeapsă penală^[2]. În speță, anularea permisului a fost consecința directă și previzibilă a condamnării penale a reclamantului. Deși anularea litigioasă a fost hotărâtă de o autoritate administrativă, ea nu a intervenit decât ca urmare a condamnării definitive pronunțate de judecătorul penal și fără deschiderea unei noi proceduri. Strânsa

^[1] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 35/2008 (M. Of. nr. 158 din 13 martie 2009): „În ipoteza în care obiectul material al infracțiunii de profanare de morminte prevăzută de art. 319 din Codul penal (din 1969 – n.n.) este un cadavru, iar inculpatul, prin dezmembrarea ori incendierea cadavruului, urmărește ascunderea faptei de omor comisă anterior, se vor reține în concurs real infracțiunea de omor și infracțiunea de profanare de morminte”.

^[2] C.E.D.O., cauza *Maszni c. României*, hot. din 21 septembrie 2006, §66 (M. Of. nr. 585 din 24 august 2007).

legătură dintre cele două sancțiuni a determinat Curtea să concluzioneze că anularea în discuție se aseamănă cu o pedeapsă complementară condamnării penale, din care face parte integrantă. Dorința legiuitorului de a disocia anularea permisului de pedeapsa principală pronunțată de judecătorul penal, încredințând-o poliției locale, nu îi poate schimba natura^[1].

98. Interpretarea după rezultat. După folosirea metodelor de interpretare, se poate ajunge la o concluzie cu privire la concordanța între voința legiuitorului și exprimarea acesteia în normă:

- *lex dixit quam voluit* – interpretare declarativă, atunci când există concordanță între voința legiuitorului și cea din normă:

„Mecanismul sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile nu permite Înaltei Curți de Casație și Justiție rezolvarea de principiu a unei chestiuni de drept deja soluționate printr-o hotărâre penală definitivă și nici cenzurarea modului în care aceasta a fost rezolvată”^[2].

- *jus dixit minus quam voluit* – legiuitorul a dorit să spună mai mult decât a exprimat;

„În art. 196 din Codul penal legiuitorul folosește expresia «sub influența băuturilor alcoolice», în timp ce în art. 335 din Codul penal, ca și în art. 336 din Codul penal, legiuitorul folosește expresia «sub influența alcoolului». Aceste expresii, care nu sunt identice, nu sunt folosite întâmplător. În dispozițiile art. 196 din Codul penal, legiuitorul preia expresia care se referă la fapta ce constituie contravenție, nu pe cea care se referă la infracțiune. (...) în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice (...), contravenția prevăzută la art. 102 alin. (3) lit. a) se referă la: «conducerea sub influența băuturilor alcoolice, dacă fapta nu constituie, potrivit legii, infracțiune». Astfel, rezultă că atunci când folosește expresia «sub influența băuturilor alcoolice», legiuitorul se referă la fapta ce constituie contravenție (o îmbibație alcoolică sub 0,80 g/l alcool pur), iar atunci când folosește expresia «sub influența alcoolului» se referă la fapta ce constituie infracțiune (o îmbibație alcoolică de peste 0,8 g/l alcool pur în sânge).

Prin urmare, sintagma «sub influența alcoolului» folosită de legiuitor în art. 335 alin. (3) teza finală din Codul penal face trimitere la infracțiunea prevăzută de art. 336 din Codul penal, respectiv la condiția ca îmbibația alcoolică a conducătorului auto să depășească 0,8 g/l alcool pur în sânge”^[3].

^[1] *Idem*, §69.

^[2] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 69/HP/2020 (M. Of. nr. 42 din 14 ianuarie 2021).

^[3] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 14/HP/2020 (M. Of. nr. 135 din 10 februarie 2021).

● *lex dixit plus quam voluit* – restrângerea înțelesului normei la voința legiutorului. Legea penală este de strictă interpretare.

Dispozițiile Legii nr. 543/2002 privind grațierea unor pedepse și înlăturarea unor măsuri și sancțiuni nu sunt aplicabile pedepselor stabilite în condițiile legii penale mai favorabile pentru săvârșirea infracțiunii de contrabandă. Identificarea soluției aplicabile problemei deduse discuției impune următoarele precizări prealabile. Actele de clemență, inclusiv cele de grațiere, se aplică unor infracțiuni, respectiv sancțiuni, și exclud pe altele. Prima categorie (aceea a infracțiunilor/sancțiunilor cărora le este incident actul de clemență) a fost denumită în doctrină lista pozitivă sau obiectul pozitiv, în vreme ce a doua categorie, aceea a excepțiilor de la beneficiul clemenței, reprezintă obiectul negativ.

Din punctul de vedere al tehnicii legislative, în elaborarea actului normativ de grațiere, aceste mențiuni (criterii pe baza cărora se identifică obiectul pozitiv sau negativ al clemenței) nu se pot referi decât la legi în vigoare, la sediul normativ actual al infracțiunii grațiabile sau excluse. Această modalitate este justificată pe baza principiului general al activității legii penale. Pe de altă parte, întemeindu-se pe reglementările existente la data elaborării sale, legea de grațiere exprimă cerințele social-politice ale aceluia moment. Noțiunea de lege penală existentă la momentul elaborării actului de grațiere trebuie însă avută în vedere dintr-o dublă perspectivă: pe de o parte, este vorba despre sensul propriu al noțiunii – act normativ în vigoare și aplicabil unui raport juridic în virtutea principiului activității –, iar, pe de altă parte, sensul excepțional – act normativ care, formal, la momentul apariției actului de grațiere, nu mai este în vigoare, dar care rămâne aplicabil raportului juridic în virtutea principiului legii penale mai favorabile^[1].

§4. Probleme legate de aplicarea legii penale în timp și în spațiu

99. Elementele în raport cu care se aplică legea penală. Aplicarea legii penale este reglementată în raport cu elementele de care sunt legate fenomenele juridice penale și care îi determină sfera de incidență sau limitele de aplicare, de exemplu, timpul, teritoriul, persoanele și faptele.

^[1] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 36/2008 (M. Of. nr. 177 din 23 martie 2009): „Dispozițiile Legii nr. 543/2002 privind grațierea unor pedepse și înlăturarea unor măsuri și sancțiuni nu sunt aplicabile pedepselor stabilite pentru infracțiunile privind regimul vamal prevăzute de art. 72 și art. 73 din Legea nr. 30/1978 (în prezent abrogată – n.n.), cu aplicarea art. 13 din Codul penal (din 1969 – n.n.)”.